

Toplumsal Kalkınma ve Kadın Girişimciliği Üzerine Bir Araştırma

A Research on Community Development and Women Entrepreneurship

Prof. Dr. Feyzullah Eroğlu (Pamukkale University, Turkey)

Hatice Çoban (Pamukkale University, Turkey)

Mustafa Koç (Pamukkale University, Turkey)

Abstract

Although Turkish economy system was based on a patriarchal community for a long time, Mustafa Kemal Atatürk, founder of Modern Turkish Republic, has been promoted innovative policies for female citizens to incorporate them into social and economic life. Thanks to those policies, crucial changes have emerged especially for well-educated and cultivated "urban women". In this respect, conventional social construct and economic system have been a burden for some of those "urban women". They both took care of their families and joined the economic system and raised their career expectations. In recent years, there are some entrepreneurship curriculums and financial support projects has been launched for women who would like to take an active role in business life. Those projects provide opportunity for Turkish women to create their own business instead of working as employees. First of all, literature review on "community development" and "women entrepreneurship" was conducted in this study. Those issues considered as not only an economic issue but also social and psychological behavioral processes usually by using macro-sociological analysis method. Secondly, an empirical research performed in Denizli province, in which considerable economic moves have been realized in recent years. In this context, qualifications of women entrepreneurs who set up a business afterwards of financial and educational supports of governmental and non-governmental organizations such as Denizli Chamber of Commerce, Denizli Entrepreneurial Association, Association of Eurasian Executives and Businessmen were introduced. Furthermore, women entrepreneurs evaluated by quantitative comparison according to years.

1 Küreselleştirilen Dünya Ekonomisi ve Girişimcilik Yoluyla Toplumsal Kalkınma Gerçekliği

Birinci sanayi devriminin başlangıcı sayılan "buhar makinesinin" icadı ve bu teknolojinin başta tekstil ve ulaştırma sektörleri olmak üzere, çeşitli üretim faaliyetleri ve alt yapı hizmetlerinde kullanılmaya başlanması sonrasında, insanlık tarihinde belki de ilk defa "kitle üretimi" çağı da başlamış olmaktadır. Sanayileşmeyi başlatan Batılı toplumları, yeni kitle üretimi döneminde, önceki zamanlara göre daha fazla hammadde ve enerji ile daha fazla insan gücüne ihtiyaç duymuşlardır. Bütün bunlara bağlı olarak, çok miktarda ürün elde etmişler ve üretilen kitle üretim stoklarına mahreçlik yapacak olan daha fazla pazar alanları ihtiyaçları gerçekliği ile karşı karşıya kalmışlardır. Aslında, İstanbul'un Türkler tarafından fethi ile Batı-Doğu arasındaki dünya ticaretinin temel eksenini, 16. Yüzyıldan itibaren yeni coğrafi keşifler sayesinde daha önceden zaten deniz aşırı sınırlara ve ülkelere doğru kaymış idi. Büyük coğrafi keşiflerin sonucunda, çevre ülkelerden Batılı ekonomilere getirilen büyük kıymetli metal birikimi, modernleşmenin yarattığı bilimsel icatlar ile birleşerek, 18.yüzyılın sonunda büyük bir sanayileşme hamlesine yol açmıştı. Bir bakıma, sanayileşmenin ortaya çıkmasında etkili rol oynayan büyük coğrafi keşifler, diğer faktörlerin de birleşimi ile sadece sanayi devriminin ve kitle üretiminin önünü açmış olmamış, aynı zamanda deniz aşırı ulaşım ve coğrafi anlamda bir küreselleşmenin de öncüsü olmak suretiyle daha sonraki zamanların her alanında yaşanacak olan "küreselleşmeye" ortam hazırlamış bulunmaktadır. Batılı toplumlar ve ekonomiler için birinci sanayileşme çağının tetiklediği, uygun fiziki ve beşeri kaynakları ile uygun pazar alanları bulma arayışları, dünya ekonomisinde yeni bir küreselleşme dalgasına sebep olmuştur. Aslında, Birinci Dünya Savaşı'nın gerçek sebebi, sanayileşen Batılı toplumların yeni kaynak transferlerini artırma ve yeni pazar alanlarını garantileme stratejilerinin, son derece kanlı gerçekleşen ve sona eren kurgularının sonucudur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, biri liberal-kapitalist, diğeri kolektivist-sosyalist düşünce eksenli iki kutuplu bloklaşma, toplumlar arası kaynak mücadelesini hızlandırmıştır. 1989'dan sonraki tek merkezli Batı hegemonyasının, özellikle kendi doğal ve insan kaynaklarını yeterince kullanamayan az gelişmiş toplumların kaynaklarını, küreselleşme gerekçesi üzerinden daha fazla kontrol etmeye yönelik yeni stratejiler ve politikalar geliştirdiği görülmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, kendi halkını yüksek bir gelir ve tüketim düzeyine sahip bir hayata alıştıran gelişmiş Batı toplumları, bütün bu olumlu şartların devamlılığı bakımından, kendi ekonomik coğrafyalarının imkânları yeterli olmadığı için dünyanın diğer ekonomik coğrafyalarının her türlü kaynaklarına, her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Gelişmiş Batı toplumları, küreselleşme süreci adı altında,

serbest piyasa ekonomisinin gereği olarak sermaye hareketlerini ve malların serbest dolaşımını dayatan uygulamaları, dünya ekonomisinin nispeten kapalı ve ulusal ekonomik sınırlarını, büyük ölçüde az gelişmiş ülkelerin aleyhine olacak şekilde çoğunlukla kendi lehine etkisiz hale getirmektedir.

Az gelişmiş ya da yeni bir tasnif biçimi olarak “küreselleştirilen” ülkelerin bir kısmının, dünya ekonomisine anlamlı bir katkıda bulunacak düzeyde fazla bir ekonomik kaynakları mevcut olmayabilir. Ancak, bu ülkelerin önemli bir kısmının, ekonomik ve teknik olarak işlenmesi ve işletilmesi halinde, çok önemli bir potansiyel kaynak sahipleri oldukları da bilinmektedir. Gelişmiş ya da yeni bir tasnif biçimi olarak “küreselleştiren” ülkelerin, bu tür çevre ülkelerine yönelik stratejilerinin temel hedefi, başta enerji ve endüstriyel ham madde kaynakları olmak üzere, vasıflı işgücüne sahip olmaları ile uygun fason üretim ve pazar alanları olma özelliklerine bağlı olarak, bütün bu imkân ve kaynakların kendi çıkarları doğrultusunda dönüşmelerini sağlamaktır. Refah düzeyleri yüksek olan ülkelerin etkili bir ekonomiye sahip olmalarının doğurduğu askeri, diplomatik, sosyal ve psikolojik üstünlüklerinin hiç olmazsa bir kısmı, kaynakları zengin ve yeterli olmasına rağmen bütün bunları üretken ve verimli bir şekilde kendi halklarının lehine işletemeyen az gelişmiş ülkelerin yönetim sistemlerinin çaresizliğinin sonucudur. Kendi kaynaklarını yeterince kullanma iradesini ve becerisini gösteremeyen az gelişmiş ülkelerin yönetim sistemleri, zengin ülkelere çok büyük sosyo-ekonomik rantlar sağlamaktadır. Varsayım olarak, dünya toplumlarının her biri, başka “egemen ekonomilere” rant sağlamadan, öncelikle kendi kaynaklarını kendi halklarının zenginlik ve refahı için kullanmış olsaydı, bir taraftan dünya ekonomik ve ticaret hacminin boyutları şimdikinden çok daha yüksek olacak, diğer taraftan da dünya ekonomisindeki aşırı gelir eşitsizliği belki de ortadan kalkacaktı.

Az gelişmiş ülkelerin, toplumsal kalkınma ve gelişmelerinin kısıtlılığı ya da yetersizliği, bu toplumların ekonomik coğrafyalarının her türlü üretim faktörlerinin gelirlerinin genel olarak düşüklüğüne ve gelir dağılımlarının çarpıklığına yol açmaktadır. Ayrıca, az gelişmiş ülkelerin kaynaklarının yeterince ve gereğince üretime ve gelire dönüşmemesinden dolayı bu imkân ve kaynaklar, gelişmiş ülke ekonomileri için bir ranta dönüşmekte ve onların zenginleşmesine neden olmaktadır. Bu durum, bu ülkelerin kendi kaynaklarının gelecek zamanlar içinde de yaratacağı muhtemel gelir ve refaktan da yoksun olmaları sonucunu yaratmaktadır. Varsayım olarak, eğer az gelişmiş ülkelerin yönetim sistemleri, kendi ekonomik ve beşeri kaynaklarını yeterince kullanabilecek yeterli sayı ve nitelikte “girişimci” bir kesim oluşturabilseylerdi, o zaman “egemen ülkelerin” sömürülerinden kendilerini kurtarma ihtimali daha yüksek olurdu. Bu bağlamda, ulusal ve toplumsal kalkınma stratejileri bulunan ekonomiler için en stratejik ekonomik aktörler, o ulus ve toplumun “girişimcileri” olmaktadır. “Girişimciler”, kendi ülke ve toplumlarını, özellikle yeni dünya düzeni denilen küreselleşme süreci içerisinde, yeni ürünler ve yeni işler yaratmak suretiyle global rekabete hazırlayan kişi ve gruplar olarak dikkat çekmektedirler (İrmiş ve Emsen, 2002).

Az gelişmiş ülke ekonomilerinin en açık sosyo-ekonomik göstergeleri arasında, aşırı bir “gelir eşitsizliği” ile güçlü bir “orta sınıfın” yokluğu dikkat çeker. Birbiriyle yakından ilişkili olan bu durumun ortaya çıkışında, büyük ölçüde üretim faktörlerinin gelirlerinin toplam milli gelir içerisindeki genel düzeyinin düşüklüğü ile bu gelirlerin oranlarındaki dağılımın aşırı dengesizliği önemli bir rol oynar. Buna göre, milli gelirin paylaşımından pay alan faktörlerin az gelişmiş ülkelerdeki genel değerlendirilmesi, genel olarak aşağıdaki bulgular çerçevesinde gerçekleşmektedir (Ülken, 1974): (1) Milli gelirin dağılımında rant ve faizler çok yüksektir ve bu da en büyük eşitsizlik kaynağıdır. Bu durumun başlıca nedenleri olarak, aşırı şehirleşme ve nüfusun şehirlerin mevcut alt yapılarının kaldırabileceğinden daha yoğun yığılması, sanayi ve hizmet sektöründe girişimcilik yerine spekülörlüğün ve fırsatçılığın yaygınlaşması, yolsuzluk-rüşvet-nepotizm ve kayırmacılığın fazlalığı gibi etkenler sayılabilir. Böyle bir “kolay” ve “haksız” yüksek gelir elde etmenin sonucunda ise çoğunlukla, dışarıya para kaçırma eğilimi yüksek olmakta, ithalata dayalı aşırı lüks ve gösteriş tüketimi çılgınlığı oluşmakta, cari açığa bağlı olarak iç ve dış borçlanma ihtiyacının yüksekliği gibi durumlar gerçekleşmektedir. (2) Rant ve faiz hadlerinin gereğinden fazla ve çarpık bir şekilde yüksek olması ile emek verimliliğinin düşüklüğü nedeniyle, kârların dağılımındaki paylar, rant ve faizlerden sonra gelir. Zaten, az gelişmiş ülkelerde, kendi sosyo-ekonomik potansiyellerine göre girişimcilerin sayısı son derece azdır. Girişimciler, çoğu zaman spekülörlükle karıştırılır ve bu yüzden Batı anlamında gerçek girişimcilere rastlamak zordur. (3) Ücret hadleri, çok düşük olup genellikle asgari fizyolojik düzey etrafında şekillenir. Bu durumun nedenleri arasında, tarımsal faaliyetlerin ilkel usullerle yapılması ve sanayide katma değeri düşük ürünler üretilmesi ile çalışanların marjinal verimlilik düzeylerinin düşük olması, en fazla dikkat çeken etkenlerdir.

Az gelişmiş ülkelerdeki yaygın yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin, genel olarak çok sayıda nedeni olmakla beraber, bütün bu nedenlerin altında ise üretim faktörlerinden elde edilen gelirlerin payları arasındaki eşitsizlik yatmaktadır. Üretim faktörlerinden elde edilen gelirlerin payları arasında rant ve faizlerin aşırı yüksek olması, ülke ekonomisinde ortaya çıkacak muhtemel üretim faaliyetlerini, büyük ölçüde baltalamakta ve etkisiz hale getirmektedir. Ayrıca, teknik düzeyin zayıf olmasına bağlı olarak etkinlik ve verimliliğin düşüklüğü, emeğin vasıf düzeyinin yetersizliği ve örgütlenmemiş olması, emek arzının emek talebinden fazla olması ve aşırı bir işsizlik hâli, orta sınıfın yokluğu, özellikle lüks mal ithalatının “gösteriş etkisi” sonucu dış ticaret dengesinin bozulması, gelişmiş ekonomilerin “egemenlik etkisi” altında hem yöneticilerin hem de halkın psikolojisinin bozulması, siyasî belirsizlik ve istikrarsızlığın devamı gibi etkenler yüzünden, az gelişmiş ülke ekonomilerinde

yeterince “girişimci” bir sınıf oluşmamaktadır (Ülken, 1974). Bu bağlamda, az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin hafifletilmesi için üretim faktörlerinden elde edilen gelirlerin payları arasında, rant ve faiz hadlerinin nispeten azaltılıp, kâr ve ücret gelirlerinin toplam milli gelir içerisindeki nispi paylarının yükseltilmesi, o ülke ekonomisindeki toplumsal kalkınma bakımından çok önemli bir başlangıç sayılır.

Rant ve faizlerin yüksek olduğu bir ekonomik yapıdan, kâr ve ücretlerin nispeten daha yüksek olduğu bir ekonomik sisteme geçişin anahtar rolü, büyük ölçüde ülke ekonomisinde etkili ve yaygın bir “girişimci sınıfın” varlığıdır.

2 Kadın Girişimciliği Üzerinden Toplumsal Kalkınma

Genel olarak “girişimcilik”, geleceğe yönelik olarak yeni amaç ve hedeflerin elde edilmesine aracılık edecek olan faaliyetler zincirinin başlangıcından, sonuçların elde edileceği sürecin sonuna kadar olan her aşamaya dair işlem ve etkinliklerin tümüdür. Girişimciliğin, bilinen ilk tanımına Richard Cantillon'un çalışmalarında rastlanmıştır. Cantillon (1734) girişimciliği, "belirsiz bir getiri elde etmek üzere kendi kendini istihdam etmek" olarak tanımlamıştır (Sharma ve Chrisman, 1999). Girişimcilik, yeni bir sürecin her aşamasında, başta örgütlenme olmak üzere, her türlü yönetim ve organizasyon süreçlerine dair etkinliklerin yürütülmesinde, bedeni, zihinsel ve duygusal enerji sağlayan bir güç kaynağıdır. Girişimcilik, emek, sermaye ve doğal kaynaklar başta olmak üzere mevcut üretim faktörleri ile çeşitli kaynakların birleştirilerek yepyeni bir süreç olarak bir araya getirilmesi ve yeni bir mal ve hizmetin üretilmesidir. Girişimci, emek faktöründen ayrı olarak risk yüklenir, kâr amacıyla bir takım faaliyetlerde bulunurken, aynı zamanda zarara da muhatap olur (Ertürk, 2011). Schumpeter (1934)'e göre girişimci, yeni ürünleri, süreçleri, pazarları, örgütsel yapıları ya da arz kaynaklarını birleştiren kişidir (Sharma ve Chrisman, 1999). Yani girişimci, yeni bir mal ve hizmetin üretiminin gerçekleştirilmesi, yeni pazarların bulunması, yeni üretim süreçlerinin ilâvesi, mevcut mal ve hizmetler için yeni kullanım alanlarının yaratılması doğrultusundaki temel stratejilere (Ülgen ve Mirze, 2004) dair bir takım faaliyetlerin örgütlenmesini sağlamaya çaba gösteren bir kişidir. Günümüzde, girişimci denildiğinde ilk akla gelen alt kavramlar ise risk alma, ön görebilme, fırsatları değerlendirme ile yaratıcı ve farklı düşüncelere bağlı olarak yenilik yapma veya yeni değerler yaratma becerileridir (Kök, 2007). Literatüre geçmiş olan başlıca girişimci özellikleri olarak, yaratıcılık, belirsizlik ve riske karşı durabilme, yüksek bir başarı ihtiyacı ve başarısızlıktan öğrenme isteği, belirsizliğe karşı yüksek bir tolerans, yüksek bir öz güven ve içsel denetim, yüksek bir duygusal zeka, bağımsız olma arzusu ve liderlik kabiliyeti, çabaların karşılığını alma isteği (Yurtsever vd., 2006), kendi kendini güdüleme ve olumsuz şartlar karşısında yılmınlığa düşmeden devam edebilme yeteneği (Gürol, 2006), kararlı ve azimli, fırsatları öngörme ve bunları iş imkanına dönüştürme eğilimi, katma değer yaratma ve istihdam yaratma becerisi, ulusal refaha ve toplumsal kalkınmaya katkı verme heyecanı (Akpınar, 2009) gibi nitelikler dikkat çekmektedir. Ayrıca, girişimci olacak kişinin yönetim ve teknik becerilerinin bulunması da gerekmektedir. Yönetim becerileri, girişimcilik kapsamındaki faaliyet ve işlere dair strateji ve amaç oluşturma, planlama, projelendirme, örgütlenme kabiliyeti, insan ilişkilerini yönetme, pazarlama ve finansman gibi etkinliklerin öğrenilmiş olmasıdır. Buna karşılık, teknik beceriler ise üretim ve bilişim süreçlerine dair teknolojiyi anlama ve edinebilme, kullanma ve yararlanma imkanı gibi etkinlikler hakkında tecrübelerdir (İrmiş vd., 2010). Bütün bunlara ilâve olarak, iyi bir girişimcinin, bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan dayanaklı, sorumluluk bilinci yüksek bir şahsiyet sahibi olması gerekmektedir (Koç, 2011).

Erkek egemenliğine dayalı toplumsal yapılarıdaki “erkek-kadın” eşitsizliğine dayalı zihniyet ve kültürlerin, sürekli olarak “erkek” cinsiyeti ön plana çıkarmasına karşılık, “kadın” cinsiyetine yönelik birçok kısıtlama ve engellemeler çıkardıkları bilinmektedir. Buna karşılık, modernleşmenin ve kentleşmenin sağladığı nispeten eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet rol dağılımına doğru bir evrilme ile birlikte “kadın girişimciliği” bağlamında yeni eğilim ve yönelimin de harekete geçtiği görülmektedir. Bu çerçevede, kadınların geleneksel olarak, çoğunlukla “erkek egemenliğine” dayalı toplumsal rol dağılımı kapsamında, “erkek sosyal aktörlerin” tasarladığı ve belirlediği çalışma şartlarında iş görmeleri ve çalışmaları, herhangi bir şekilde “girişimcilik” olarak görülmemektedir. Buna karşılık, kadınlar ev dışında bir mekânda kendi adlarına kurmuş oldukları birer işletmeleri olduğu, bir işletmede tek başına veya çalıştırdıkları diğer kişilerle birlikte çalıştıkları veya ortaklık kurdukları, sahibi veya ortağı oldukları işletmeler adına kendi işleriyle ilgili olarak çeşitli kamu ve özel kuruluşlarla temaslara geçtikleri, işletmelerinin geleceği ile ilgili planlar yaptıkları, işletmelerinden elde ettikleri kazancı, yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi oldukları ve işletmeleri adına tüm riskleri üstlendikleri vakit “girişimci kadın” olma niteliğini kazanmış olurlar. Bu bağlamda, eğitimi gördükleri alanlarda kendi mesleklerini icra eden kadınlar ile erkeklerin riskleri üstlendiği çalışma alanlarında herhangi bir riske girmeksizin çalışmakta olan kadınlar için girişimcilik vasfı kabul edilmemektedir (Akt: Soysal, 2010). Ashında, “kadın girişimci denildiğinde akla sadece işveren kadınlar değil, ülke çapında bu alanda uğraş veren, çabalayan kadınların tümünün gelmesi gerekir. Yani kendi hesabına çalışan kadınlar da akla gelmelidir” (Keskin, 2014).

Az gelişmiş toplumların, mevcut kaynaklarını harekete geçirmek suretiyle üretim faktörlerinin gelirlerini arttıramamış olmaları ile orta sınıfa dayalı bir toplumsal kalkınmayı gerçekleştirilememiş olmalarında en önemli etkenlerden biri de, bu toplum kültürlerindeki düşük başarı ihtiyacı ve yaygın öğrenilmiş acizlik duygusudur. Bu bağlamda, David McClelland'ın toplumların başarı arzusunun yüksekliği ile toplumsal kalkınma arasında

doğrusal bir ilişki olduğuna dair çok meşhur araştırmasından esinlenerek, bu tür ülkelerde çoğunlukla ihmal edilen kadın nüfusun girişimcilik gücünü harekete geçirmek amacıyla “feminizmin teşviki” şeklindeki önerisinden yararlanılabilir (Bilgiseven, 1987). Kadınların yeteneklerinin, sadece geleneksel toplumsal rol davranışlarıyla sınırlı kalmayıp hayatın her alanında toplum hizmetine katılması anlamında “feminist” bir hamle, başta kadınlar olmak üzere çoğu bireylerin girişimcilik niteliklerini harekete geçirmek suretiyle toplumsal kalkınmaya önemli bir katkı sağlayacaktır. Erkek egemenliğine dayalı kültürlerde, normal şartlarda erkeklerin tamamının daha özgür ve bağımsız hareket ettikleri, daha cesur ve atılgan oldukları; buna karşılık bütün kadınların ise daha kısıtlı ve bağımlı, daha ürkek ve çekingen oldukları kabul edilir. Aslında, erkek egemenliğine dayalı kültürlerde, sadece çeşitli güç kaynaklarına sahip az sayıdaki sistemin “efendisi” konumundaki erkekler ön planda olurken, toplumun diğer kesimleri (güç sahibi olmayan erkekler ve kadınlar), sürekli bir baskı ve tahakküm altında sayılırlar. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rol davranışları bakımından “edilgen” ve “çekingen” davranışlara karşı bir anlamda alışkanlık ve bağımsızlık kazanmışlardır. Oysa erkek egemenliğine dayalı kültürlerde, toplumsal cinsiyet rol davranışları bakımından kendilerine çok küçük yaşlardan itibaren “aktif” ve “atılgan” rol davranışları beklentileri yüklenmiş olan erkeklerin çoğunun, gerçek hayatta bu rolleri fiilen icra etme fırsat ve imkanını bulamamış olmaları nedeniyle son derece “edilgen” ve “çekingen” davranışlara mecbur kalmalarının sonucunda, çok ciddi bir kişilik örselenmesine maruz kaldıkları gözlenmektedir. Bu yüzden, kişilik özellikleri fazlaca örselenmemiş ve belirli bir eğitim alt yapısı olan hanımların, gerekli ekonomik ve teknik alt yapı hazırlandığı vakit, benzeri erkeklere göre daha etkili ve başarılı girişimci niteliklerine sahip olacakları öngörülmektedir.

3 Türk Ekonomisinde Kadın Girişimciliğinin Yeri ve Önemi

Türk ekonomisinde, yeterli olmayan mevcut üretim kapasitesini ve üretim faktörleri gelirleri içerisindeki kâr ve ücretlerin payını artırmak suretiyle yaygın bir orta sınıflaşmayı daha geniş bir toplumsal tabana yaymak açısından başlatılacak en önemli hareket, kadın girişimciliğinin yaratıcı ve hamlecisi gücünden daha fazla yararlanmak olmalıdır. Türk kültür sisteminin geçmiş özünde, “kadın-erkek eşitliğini” temel alan bir zihniyet kodları bulunmasına karşılık, Orta Doğu kültürlerinin etkisi ve Batı eksenli zorunlu kültür değişmelerinin ortaya çıkardığı kültür melezleşmesi nedeniyle çok ciddi bir “kadın-erkek eşitsizliği” yaşanmaktadır. Bu durum, Türk kültür sistemi çerçevesinde şekillenen her düzeydeki yönetim süreçlerinin, “erkek egemen” özelliklere sahip temel yönetici davranışlarını, son derece hiyerarşik bir ast-üst ilişkisi biçimine dönüştürmüştür. Yönetici davranışlarının, çoğunlukla tek taraflı bir güç gösterisi şeklinde tezahür etmesi ve bu yönde alışılmış yönetici şiddeti, sadece kadın astlar üzerinde değil, aynı zamanda alt kademelerde bulunan erkek yönetilenler üzerinde de yoğun bir ezilmişlik psikolojisine yol açmaktadır. Türk melez kültüründe, eğitim ve kültür düzeyi düşük hanımlarda da önemli ölçüde girişimcilik nitelikleri için gerekli olan nispeten bağımsız ve özgür hareket edebilme ile karar mekanizmalarında inisiyatif kullanma alışkanlıkları pek görülmez. Ancak, modern eğitim almış olan veya melez kültür bileşimleri ile kişilik bütünlükleri henüz bozulmamış olan “kentli kadınlarda”, nispeten girişimcilik niteliklerini temsil eden bir takım değerler mevcut olabilir. Bu anlamda, Türk ekonomisinde, “kadın girişimciliği” heyecanı içerisinde genel bir girişimcilik iklimi yaratılabilir.

Kadın girişimciliğinin yükselişinde, ekonomik anlamda üretim, iş ve istihdam ile ihracat artışı yaşanmasının yanında, başta gelir paylaşımında olmak üzere, toplumsal hayatın birçok yönünde nispeten eşitlikçi ilişkilerde de hatırı sayılır bir iyileşme beklenir. Ayrıca, kadın girişimciliğinin yükselişinde, az gelişmiş ülke siyasetçilerinin en çarpıcı tarafı olan sert ve katı siyaset yapma alışkanlıklarında, daha uzlaşmacı ve birbirini anlamaya dönük bir demokratik yumuşama da beklenmelidir. Bu bağlamda, kadın girişimciliğinin yükselişi ve hayata geçirilişi ile beklenen ekonomik refah artışı ve siyasetin demokratikleşmesi olgularıyla ardışık olarak toplumsal kalkınma ve gelişmenin, büyük bir hareketlilik kazanması öngörülmektedir. Kadınların, geleneksel toplum yapısındaki “edilgen” konumlarından sıyrılarak, modern toplumsal rol davranışlarına yönelmelerinin, modernleşme çabası içerisinde bulunan toplumlarda toplumsal kalkınma uğraşında çok kuvvetli bir toplumsal başarı motivasyonu sağlayacağı düşünülmektedir.

Türk ekonomisi, çok uzun bir süredir erkek egemen bir toplum yapısına sahip olmakla birlikte, Modern Türkiye'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk kadınlarını sosyal ve ekonomik hayatın içine çekme yönündeki politikaları doğrultusunda yapmış olduğu yenilikler sayesinde, özellikle eğitim ve kültür düzeyi yüksek olan “kent kökenli” hanımlarda çok önemli değişimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda, “kent kökenli” Türk kadınlarının bir kısmında, geleneksel sosyal yapı ile ekonomik sistemin alışkanlıklarından kurtulmak suretiyle evde kalıp sadece ailelerine bakmak yerine, kadınlara yönelik toplumsal ve ekonomik beklentileri yükseltmeye yönelik çalışmalar ve projeler kapsamında, eğitim ya da kariyer beklentilerini artırma eğilimleri gözlenmektedir. Son yıllarda, Türk ekonomik sisteminin iş dünyasında aktif rol almak isteyen kadınlar lehine, önemli girişimcilik eğitimleri ve mali destek projeleri de başlamıştır. Bu uygulamalar, Türk kadınlarının büyük şirketlerde istihdam edilmeleri yanında, kadın girişimciliği yoluyla kendi kariyerlerine doğrudan katkı sağlamaları imkanı sunmaktadır.

Yıl	Toplam Girişimci İşveren+ Kendi Hesabına Çalışan (Bin)	Kadın Girişimci İşveren+Kendi Hesabına Çalışan (Bin)	%	Erkek Girişimci İşveren+Kendi Hesabına Çalışan (Bin)	%
1989	5498	458	%8,3	5040	%91,7
1990	5734	515	%9,0	5219	%91,0
1991	5750	505	%8,8	5245	%91,2
1992	5933	651	11,0	5282	%89,0
1993	5659	411	%7,3	5248	%92,7
1994	6061	614	10,1	5447	%89,9
1995	6167	534	%8,7	5633	%91,3
1996	6102	509	%8,3	5593	%91,7
1997	6320	581	%9,2	5739	%90,8
1998	6424	555	%8,6	5869	%91,4
1999	6338	644	%10,2	5694	%89,8
2000	6434	730	%11,3	5704	%88,7
2001	6505	809	%12,4	5696	%87,6
2002	6275	824	%13,1	5451	%86,9
2003	6301	758	%12,0	5543	%88,0
2004	5570	539	%9,7	5031	%90,3
2005	5790	717	%12,4	5073	%87,6
2006	5717	729	%12,8	4988	%87,2
2007	5575	692	%12,4	4883	%87,6
2008	5572	693	%12,4	4879	%87,6
2009	5638	826	%14,7	4812	%85,3
2010	5749	904	%15,7	4845	%84,3
2011	5931	903	%15,2	5028	%84,8
2012	5933	882	%14,9	5051	%85,1

Tablo 1. Türkiye’de Toplam Girişimci İçinde Kadın ve Erkek Girişimci Sayısı **Kaynak:** TÜİK, 1923-2009 İstatistik Göstergeler, s.142, TÜİK 1923-2010 İstatistik Göstergeler, s.143, TÜİK Türkiye İstatistik Yıllığı 2011, s.171, TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı 2012, s.183 (Akt: Keskin, 2014, s.82).

Türkiye’de genel nüfus yapısı içerisinde, gelişmiş ülkeler göz önüne alındığı zaman, genel olarak “girişimci” sayısının çok fazla artış göstermediği çok bilinen bir husustur. Tablo 1’de görüldüğü gibi, “girişimci” kavramı kapsamına, “kendi işini kuran ve işleten işveren” ile “kendi hesabına çalışan” kişiler dahil olduğu vakit, 1989 yılından 2012 yılları arasındaki girişimci sayısının artışında, en dikkat çeken konu, giderek “kadın girişimci” oranında bir yükselme görülürken, “erkek girişimci” oranının düşüyor olmasıdır. Bu bulgu, bu çalışmanın temel varsayımlarından biri olan Türk ekonomisinde “kadın girişimcilerin” yerinin ve öneminin giderek yükselmekte olduğu tezini kanıtlayacak bir sonuç olarak dikkat çekmektedir.

Yıl	Eğitim alan Kişi Sayısı	Kadın	%	Erkek	%
2012	57.192	~25736	~45	~31456	~55
2013	79.977	36.690	46	43.287	54
2014	83.844	~39406	~47	~44438	~53

Tablo 2. Türkiye’de KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Alan Kadın Ve Erkek Kişi Sayısı **Kaynak:** KOSGEB Faaliyet Raporu 2012/2013/2014 / Ankara

Girişimcilik Destek Programı	Destek Tutarı TL	Kendi işini kurarak Hibe Desteği Alan İşletme sayısı	Kadın Girişimci Sayısı	Destek Tutarı TL	%	Erkek Girişimci Sayısı	%
2012	52.182.573	4.984	2.418	21.744.457	48,5	2566	51,5
2013	85.618.415	8.077	3.992	38.434.661	49,4	4085	50,6
2014	107.409.093	10.207	4632	48.866.158	45,3	5575	54,7

Tablo 3. Türkiye’de KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Alan Kişi Sayısı Ve Eğitim Sonrası İş Kuran Girişimci Sayısı *Kaynak: KOSGEB Faaliyet Raporu 2012/2013/2014 / Ankara*

Tablo 2’ye göre, Türk ekonomisinin “girişimcilik” potansiyelini harekete geçirme konusunda, doğrudan ve çeşitli kuruluşlar aracılığıyla “girişimcilik” eğitimleri düzenleyen, ayrıca sadece eğitim vermekle kalmayıp “hibe” ve duşuk faizler karşılığında “teşvikler” veren KOSGEB’in “uygulamalı girişimcilik eğitimine” başvuran kişiler arasında kadınların oranının %50’lere yaklaşması, “kadın girişimciliği” kavramı ve bilincinin ne kadar yükselmekte olduğunun başka bir kanıtıdır. Tablo 3’e göre ise KOSGEB’in “uygulamalı girişimcilik eğitimine” katılan kadınların, yine yaklaşık %50 oranında fiilen işletme kurlmaları ve aktif olarak girişimcilik rolleri üstlenmeleri, son derece iyi bir başlangıç gibi görünmektedir.

4 Denizli Kent Ekonomisinde Kadın Girişimciliği Olgusu zerine Bir Araştırma

Türk ekonomisinin son yıllardaki parlayan yıldızı ve “Anadolu kaplanlarından” biri olarak tanımlanan Denizli kent ekonomisinde, Denizli Ticaret Odasının 2014 yılı verilerine göre, toplam 15.367 kayıtlı iş insanından, kadın şirket sahibi ve yönetici iş insanı sayısı 1860, şirket ortağı kadın girişimci sayısı 1382 şahıs işletmesi sahibi kadın girişimci sayısı 562 olup, toplam 3804 kadın iş insanı mevcuttur. Bu durumda, Denizli’deki kadın iş insanı oranı %24,75, Türkiye’nin Tablo 1’de görülen 2012 yılına ait ortalama kadın iş insanı oranından (%14,9) daha fazladır. Denizli’de kadınların iş gücüne katılım oranı yalnızca girişimcilik düzeyinde değil bütün olarak da Türkiye ortalamasının üzerindedir. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı’nın kadınların iş gücüne katılımıyla ilgili raporunda Türkiye genelinde kadınların %28,8’inin iş gücüne katılırken Denizli’de bu oranın %37,8 olduğu belirtilmiştir (Tepav, 2012).

Denizli kent ekonomisinin gelişmesinde, çok etkili ve önemli işlevler yüklenen KOSGEB’in yurttğu uygulamalı girişimcilik eğitiminden yararlanan ve ayrıca bu kurslarda başarılı olduktan sonra gerekli şartlara sahip olmaları sebebiyle “hibe” ve “duşuk faizli” krediler kullanmak suretiyle yeni iş kuran kişilerin yarısından yarıya “kadın girişimciler” olması, Denizli kent ve dolayısıyla Türk ekonomisinin geleceği bakımından son derece mit verici bir eğilimdir.

		Kadın	Oran	Erkek	Oran	Toplam
Eğitim Alan Kişi Sayısı	2012	479	%47,4	532	%52,6	1011
	2013	182	%41,4	258	%58,6	440
	2014	390	%50,3	386	%49,7	776
	Toplam	1051	%47,2	1176	%52,8	2227
Eğitim Sonrası İş Kuran Kişi Sayısı	2012	33	%48,5	35	%51,5	68
	2013	36	%52,2	33	%47,8	69
	2014	46	%47,9	50	%52,1	96
	Toplam	115	%49,4	118	%50,6	233

Tablo 4. Denizli’de KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Alan Kişi Sayısı Ve Eğitim Sonrası İş Kuran Girişimci Sayısı

Denizli kent ekonomisine, yeni girişimci iş insanları yetiştirme konusunda hizmet veren sivil toplum kuruluşlarından biri de Dengider (Denizli Girişimcilik Derneği)’dir. Bu girişimcilik derneğinin, KOSGEB kapsamında yürütmekte olduğu uygulamalı girişimcilik eğitimine katılmak suretiyle kendi hesaplarına çalışmak üzere iş kuran toplam kişilerin, cinsiyet olarak yarısına yakın bir kısmının “kadın girişimci” bireyler olması, kadın girişimciliğinin yükselme eğilimi ve yoneli mi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

	Kadın	Oran	Erkek	Oran	Toplam
2010	126	%43,9	161	%56,1	287
2011	329	%51,2	313	%48,8	642
2012	288	%47,3	321	%52,7	609
2013	80	%58,8	56	%41,2	136
2014	281	%49,3	289	%50,7	570
2015	352	%49,1	365	%50,1	717
2010-2015 arası toplam	1456	%49,5	1505	%50,8	2961

Tablo 5. İşkur kapsamında Girişimcilik Eğitim Programına Katılan Kadın ve Erkek Kişi Sayısı

Türkiye’de iş piyasasını kamu adına düzenleyen ve yeni istihdam alanları yaratılması ile mevcut iş alanları için vasıflı insan gücü temin edilmesi konusunda hizmet veren Denizli İli İş Kur’un yürüttüğü “girişimcilik eğitime” katılan kadın ve erkek girişimci aday sayılarının, yaklaşık %50 etrafında birbirine eşit oranda olması, diğer kuruluşlardaki benzer bulgularla büyük ölçüde örtüşmektedir.

Yıl	Eğitim alan kişi Sayısı	İş kuran Sayısı	Kendi İşini Kuran Sayısı				Eğitim Veren Kuruluşlar
			Kadın	%	Erkek	%	
2014	165	14	6	43	8	57	Dengider
-Mayıs 2015	148	8	4	50	4	50	Dengider

Tablo 6. KOSGEB Kapsamında Dengider (Denizli Girişimcilik Derneği) Aracılığıyla Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Aarak Kendi İşini Kuran Kadın Ve Erkek Kişi Sayısı **Kaynak: Dengider**

Türkiye’nin en etkili “girişimci” kentlerinden biri olarak dikkat çeken Denizli’de, çok sayıdaki sivil toplum kuruluşları içerisinde önemli bir yeri bulunan Dengider (Denizli Girişimcilik Derneği) kapsamında yürütülen “girişimcilik eğitime” katılan kişilerden, kendi işini kurmayı başaran kişiler arasında oran olarak kadın ve erkek girişimcilerin birbirine yakınlığı, bu kentte ciddi bir kadın girişimcilik potansiyeli olduğunu kanıtlayacak niteliktedir. Bu bağlamda, Denizli kırsalı ve açık pazarları incelendiğinde ağırlıklı olarak kadınların tarım, hayvancılık, el işleri ve dokuma vb. sektörlerde girişimcilik örneği sergiledikleri ve ürünlerini yine kendileri satarak ticaret yaptıkları gözlemlenmektedir. Bizzat, “uygulamalı girişimcilik eğitimi” aldıkları sırada, dernek yöneticileri ile eğitmenlerin gözlemlerine göre, kursa katılan “kadın girişimci” adayların verilen bilgi ve becerileri kendi zihinlerinde sentezleyerek, eğitmenlere yeni sorular sormak suretiyle “erkek girişimci” adaylara nazaran, “girişimcilik” konusunda daha istekli ve arzulu olduklarını ortaya koymuşlardır.

Bu çalışma kapsamında, Denizli’de 2015 yılında KOSGEB Girişimcilik Eğitimi’ne katılarak kendi işletmelerini kuran yedi kadın girişimci ile konuya ilişkin mülakat tasarlanmıştır. Bu girişimcilerden iki tanesi, işyerinde bulunmadığından beşiyile yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Farklı eğitim durumlarında, farklı yaşlarda olan girişimci kadınlar arasındaki en önemli ortaklık ise hepsinin daha önce başka işlerde çalışmış olmalarıdır. İlkokul mezunu olan iki girişimci, 12 yaşından bu yana tekstillerde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Lise ve üniversite mezunu olanlar da mezuniyetlerinden itibaren çalışma hayatının içinde olduklarını belirtmişlerdir. İlkokul mezunu olan girişimcilerin daha önce yaptıkları işler ile kurdukları işletmeler arasında bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. İki de tekstil sektöründe çalışan kadınlardan biri tekstil ürünleri satan bir tuhafiyeci, diğeri ise kendi tasarımlarını dikebildiği bir moda evi açmıştır. Lise ve üniversite mezunu olan kadınlar ise daha önceki işlerinden ve eğitim aldıkları alandan başka alanlara yönelmişlerdir. Daha önce eşinin gözlükçü dükkanında çalışan kadın girişimci, aile çay bahçesi işletmeye başlamış, önceden bankacı olan girişimci hayalindeki şekerleme dükkanını açmış, turizm işletmeciliği bölümünden mezun olan genç girişimci ise hazır giyim sektöründe bir butik işletmeye başlamıştır. Kurdukları girişimin işletmesini bütünüyle üstlenen girişimcilerin henüz kimseyi istihdam etmedikleri ancak aile bireylerinden destek aldıkları görülmüştür. Moda evi işleten girişimci eşiyile beraber, butik işleten girişimci ise annesiyile beraber çalıştıklarını belirtmiştir. Tuhafiye işleten girişimci, çalışma saatlerinin uzun olması nedeniyle çocuklarının da kendisine destek olduklarını söylemiştir. Aile çay bahçesi ve şekerleme dükkanlarında ise girişimciler yalnız çalışmaktadır ancak yanlarında bir kaç işçi çalıştırmak istediklerini belirtmişlerdir. Henüz işletmeleri oldukça yeni olduğu için yalnız çalıştıklarını, zamanla büyümek istediklerini eklemişlerdir.

Görüşülen bütün girişimciler, KOSGEB’den hibe desteği almak üzere projelerini hazırladıklarını ve teslim ettiklerini, yapılan inceleme sonucunda desteklenme kararını beklediklerini ifade etmişlerdir. KOSGEB’den aldıkları girişimcilik eğitiminin oldukça faydalı olduğunu, daha önce bilmedikleri pek çok şeyi öğrendiklerini belirten girişimciler, girişimci olmanın bireysel kararları olduğunu eklemişlerdir. Özellikle tekstilde çalıştıkları dönemlerle kıyasladıklarında şimdiki işlerinin kendilerine güven kazandırdığını, kendi işine sahip olmanın bir rahatlık ve ayrıcalık olduğunu söylemişlerdir. Moda evi ve şekerleme dükkanı açan kadınlar, Denizli’de bu alanlarda bir eksiklik olduğunu tespit ettikleri için bu işletmeleri açmaya karar verdiklerini vurgulamışlardır. Moda evinde kendi tasarımlarını yapan, müşterilerden gelen talepler doğrultusunda istediğini dikebilen özel bir çalışma yaptığını belirten girişimci, belirli başlı ürünler yapabilen terziyelerden farklı olduğunu ifade etmiştir.

Şekerleme dükkanı açan işletmeci ise dükkanında hem lokum, şekerleme gibi ürünlerini sattığını hem de bu ürünlerin tadılabileceği, oturulup bir şeyler yenilip içilebileceği bir kafe konseptiyle işletmesini kurduğunu belirtmiştir.

5 Sonuç

Küreselleşme sürecine bağlı olarak Dünya ekonomisinin, serbest piyasa ekonomisi kurumları ve kurallarının, zengin Batı'lı ülkeler lehine olmak üzere giderek tekelleşmesi, dünya nüfusunun çok önemli bir kısmının temel yaşama hakkını tehdit edecek bir konuma gelmiştir. Bilindiği gibi, kapitalist piyasa ekonomisinin temel amacı, ne pahasına olursa olsun, kimlerin canı yanarsa yansın, mümkün olabilen en yüksek ve dolgun kâr elde etmektir. Liberal-kapitalist sistemin, güçlü olanın zayıf olan üzerinde kendi gücü ölçüsünde bir egemenlik kurma hakkı olduğu zihniyetine dayalı bir hayat felsefesi olarak “Sosyal Darwinizm” düşüncesi ile birlikte tarih sahnesine çıkması çok manidar bir olgudur. Bu bağlamda, küresel kapitalist sistem, maliyet fiyatlarını en aza indirirken satış fiyatlarının en yükseğe çıkarılması tutkusunu ile adeta her türlü insan, kaynak ve doğa istismarı yapmaktan kaçınmamaktadır. Soyut ekonomik ilke ve kurallar ile toplumsal kalkınmayı temel alan ulusal çıkar merkezli ekonomilerde, ekonomik ve işletmecilik faaliyetlerine esas yön veren düşünce, ülke kaynaklarının öncelikle o ülke toplumunun ihtiyaçlarına ve amaçlarına cevap verebilecek tarzda gerçekleştirilmesidir. Oysa küreselleştirilen kapitalist sistem, dünya ekonomisinde hegemonik bir şekilde “merkez-çevre” ikilemi oluşturmak suretiyle kontrol altındaki ülke ve bölgelerdeki ekonomik ve işletmecilik faaliyetlerini, kendilerinin bir arka bahçesi haline getirme stratejisini uygulamaya çalışmaktadır.

Dünya ekonomisindeki küreselleştirme dayatmalarının sonucunda, “sermaye hareketliliği”, “malların serbest dolaşımı”, “fason üretim”, “şirket evlilikleri” ve “emeğin “taşeronlaşması” gibi uygulamalar sonucunda, gerçekte önceki zamanlara göre daha fazla “finansal yatırımlar”, daha fazla “ticaret hacmi”, daha fazla “gelir imkânları” ve daha fazla “zenginleşme” gibi ekonomik göstergelerde fiziki ve rakam olarak büyük artışlar meydana gelmiştir. Ancak, küreselleşen dünya ekonomisindeki bütün bu artışlar ve olumlu göstergeler, zengin ülkelere yüksek bir refah sağlarken, yoksul ülkelerde belirli bir zümrenin serveti artarken, genel olarak bu ülkelerin aşırı iç ve dış borçlanmalara dayalı olarak ithalatlarında çok büyük artışlar meydana gelmiştir. Bu yoksul ülkelerdeki gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve üretim ekonomisinin çöküşüne bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik durumu, zaten var olan yoksul kesimlerin daha fazla yoksullaşmasına yol açmıştır. Ayrıca, bu çevre ülkelerin ekonomilerinde yolsuzluk ve hırsızlıkta adeta bir patlama meydana gelmiştir. Bu çerçevede, çevre ülkelerinin işbirlikçi siyasetçi-yönetici kesimi ile mutlu bir işveren grubunun gelir düzeylerine ve yaşama tarzlarında çok ciddi bir refah artışı ve hatta ülke gerçekleriyle büyük bir çelişki ve tutarsızlık oluşturacak şekilde vahşi bir israf ekonomisi sergilenmektedir. Küreselleşme süreci, serbest piyasa ekonomisinin yaratacağı büyük bir ekonomik sinerji ile kaynakları harekete geçirecek, sermaye hareketlerinin sayesinde fiziki yatırımları artıracak, işsizlikleri önleyecek, kayıt dışı ekonomik faaliyetleri engelleyecek, orta gelir tuzağına son verecek, yönetici hırsızlıklarını bitirecek ve sonuçta bütün dünya insanlarını ve toplumlarını çok mutlu edecektir. Fakat küreselleşme sürecinin son on yıllık uygulamalarına bakılacak olursa, özellikle küreselleşme “merkezleri” ile içli-dışlı olan “çevre ülkelerindeki” bütün toplumun büyük fedakarlık ve çabalarıyla elde edilmiş olan sermaye birikimleri ile kamu mülkiyet araçlarının, büyük ölçüde toplumun çoğunluğunun aleyhine olacak şekilde el değiştirmiş olduğu görülür. Bir takım dayatmalar sonrasında küreselleştirilen çevre ülkelerinde, ulusal ekonomiler çağında bir şekilde hareket geçmişi olan “üretim eksenli” sanayileşme duygusu yerine, son zamanlarda kolay yoldan ve hatta gayri meşru yollardan gelir elde etme tutkusuna dönüşmüştür. Bu durum, henüz toplumsal kalkınmasını tamamlayamamış ve orta sınıflaşmayı başaramamış olan çevre ülkelerinde, vahşi ve ölçsüz bir “rant ekonomisine” yol açmıştır. Aslında, “rant ekonomisi”, bir anlamda “hırsızlık” ve “hak edilmeyen gelirlerin” ekonomisidir. “Rant ekonomisi”, toplumsal üretim ve meşru kazanç yollarını tıkayarak, üst gelir gruplarının çoğunun “üretmeden zenginleşmelerini” teşvik eder; alt gelir gruplarının çoğunu ise “beleşçiliğe” ve “bedavacılığa” alıştırır. Bu durum ise bir bakıma, hem sosyo-ekonomik anlamda, hem de sosyo-psikolojik anlamda bir çürümeye işaretir.

Küreselleşme sürecinin, “merkez” ülkelere çok büyük rantlar sağlarken, aynı sürecin “çevre” ülke halkının çoğunda çok büyük hayal kırıklıklarının yaratılmış olması, bugünkü dünya ekonomisinin yaşamakta olduğu en büyük çelişki ve tutarsızlıktır. Bu bağlamda, çevre ülkelerinin, özellikle kendi kaynaklarından, öncelikle kendi halklarının yararlanması ve bu gelişmelere bağlı olarak bu toplumlarda açık bir “orta sınıflaşmanın” gerçekleştirilmesi, büyük ölçüde yaratılacak olan “girişimci” bir sınıfın yaratılmasıdır. “Girişimci” bir sınıf, öncelikle ekonomik faaliyetlerin ve üretim ekonomisinin daha geniş bir tabana yayılmasına öncülük edecektir. Toplum nüfusunun tamamı, zorunlu olarak “tüketici” olmak durumundadır. Yaygın ve dinamik bir “girişimci” sınıf aracılığıyla toplum nüfusunun “faal nüfus” denilen kesimin çok büyük bir kısmına, “üreticilik” niteliği kazandırmak ve belirli bir gelir kazanç sahibi yapmak, toplumsal kalkınmanın ve “orta sınıflaşmanın” gerçekleştirilmesinin zorunlu şartlarından biridir. Bu çerçevede, çevre ülkelerinin “faal nüfusunun” ortalama olarak yarısını teşkil eden kadınların, öncelikle çalışma hayatına katılması ve bu sosyal ve ekonomik tecrübelerden yararlanarak, esas itibarıyla onların potansiyel “girişimcilik” yetenek ve becerilerini, toplum ve ülke hizmetine sunmak, yoksul ülkeler ile bu ülkelerdeki yoksul insanların ekonomik refah düzeylerinin global

yükselişinde, 21. Yüzyılın ortaya koyacağı en büyük devrimlerden biri olacaktır. Bu anlamda, yeni küresel ekonomik düzende, yoksul çevre ülke ve toplumlarında, genelde “girişimcilerin” sayısının artırılması, özde “kadın girişimciliğinin” teşviki, elbette diğer etkili faktörlerle beraber, bu toplumlar için çok açık bir kurtuluş reçetesi gibi görünmektedir.

Türkiye, mevcut coğrafi ve stratejik konumu, yer altı ve yer üstü doğal kaynakları, genç nüfus yapısı, eğitilmiş insan gücü potansiyeli ile dünya ekonomisinin en dinamik ve önemli ekonomik aktörlerinden biri olma potansiyeline sahiptir. Türkiye, Türkçe’deki, “Durgun su, pislik üretir” veya “Akan su, pislik tutmaz” özdeyişi doğrultusunda, diğer etkenlerle birlikte, özellikle yeterince “girişimci” sınıfı bulunmadığından dolayı mevcut potansiyel gücünü harekete geçirmemiş ve bu çağa uygun “yönetim sistemini” kuramamıştır. Bu yüzden de, birçok sosyo-ekonomik, siyasi ve güvenlik konularında ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bütün bu sorunların çözümünde, özellikle “kadın girişimciliğinin” öncülüğünde, toplumda yaratılacak genel bir “girişimcilik iklimi”, yaygın bir toplumsal kalkınma ve “orta sınıflaşma” ülküsünün fiilen gerçekleşmesine katkıda bulunabilir.

Bu çalışmada, Türk ekonomisinde “girişimcilik” yönü ile Türkiye ihracatında önemli bir yere sahip olmakla bilinen Denizli kent ekonomisinin, “kadın girişimciliğinin” ciddi bir alt yapısının ve davranışsal yatkınlığının bulunduğu, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen uygulamalı girişimcilik eğitimi kapsamında, son yıllardaki “kadın girişimciliği” ile ilgili rakamlar ve yapılan mülakatlar üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu rakamlara göre, son yıllarda çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen “uygulamalı girişimcilik eğitimlerine”, Denizli’li kadınların neredeyse erkekler kadar ilgi gösterdikleri ve gerekli şartları sağlayarak kendi adlarına yeni işyerleri kurdukları açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak, Türk toplumsal kalkınma ve orta sınıflaşma ülküsünün başarıya ulaşması, dengeli ve sağlıklı bir iktisadi ve siyasi demokrasinin kurulabilmesi bağlamında, “kadın girişimciliği” öncülüğünde genel bir girişimcilik seferberliğinin başlatılmasının, son derece yararlı olacağı izlenimi edinilmiştir. Bu bağlamda, Denizli kent ekonomisi üzerinden Türk ekonomisine, “kadın girişimciliğinin” daha fazla yükseltilmesini sağlayacak bazı tedbirler alma zorunluluğu vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Denizli Girişimcilik Derneğinin 2014 yılında düzenlemiş olduğu girişimcilik eğitimine katılan 165 kişiyle yapılan mülakat ve gözlemden, eğitim süresinin daha uzun olması ve kurs sonrasında mutlaka sınav yapılması gereğini ortaya koymaktadır. Bundan başka, adı “girişimcilik eğitimi” olan bir kursta katılımcılara, bilgiden ziyade özellikle ve öncelikle “girişimci nitelikleri” kazandırıcı bir muhtevada eğitim verilmesi gerekmektedir.

Ticaret Odalarının üyelerinden topladığı aidatlardan oluşan ve çok büyük bir meblağa ulaşmış olduğu düşünülen bu parafiskal gelirlerin, oda yönetimlerinde kadın girişimciliğinin daha fazla geliştirilmesi maksadına yönelik olarak uygulamalı girişimcilik eğitimi ve iş kurma aşamasında mali destek sağlanması şeklindeki hizmetlerinin yasal zorunluluk haline getirilmesi uygun olacaktır.

Kaynakça

- Akpınar, Selma (2009). **Girişimciliğin Temel Bilgileri**, Umuttepe Yayın No: 11, İzmit-Kocaeli.
- Bilgiseven, Amiran Kurtkan (1987). **Eğitim Sosyolojisi**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, 26.
- Ecevit, Yıldız (1993). **Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi**, Kadın Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, Bildiriler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No: 74.
- Ertürk, Mümin (2011). **İşletme Biliminin Temel İlkeleri**, Beta Yayın No:2376, İstanbul.
- Gürol, Mehmet Ali (2006). **Girişimci ve Girişimcilik**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- İrmış, Ayşe; Emsen, Ö.Selçuk (2002). **İktisadi Gelişimde Girişimcilik**, Denizli ve Erzurum Örneği, Beta Yayınları No:1236, İstanbul.
- İrmış, Ayşe; Durak, İbrahim; Özdemir, Lütfiye (2010). **Girişimcilik Kültürü, Anadolu Girişimciliğinden Örnekler**, Ekin Basın Yayın, Bursa.
- Keskin, Sevtap (2014). "Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, **9**, 1, s.77, s.81.
- Koç, Mustafa (2011). **Girişimciler İçin 1001 Kârlı İş Fikri**, Girişimcilik ve Krizlere Karşı Stratejiler, Denizli.
- Kök, Sabahat Bayrak (2007). **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve Kadın Girişimciliği**, Denizli Ticaret Odası Ekonomik Araştırma Serisi Yayın No:1, Ankara.
- Sharma, Pramodita and Chrisman, James J. (1999). "Toward a Reconciliation of the Definitional Issues in the Field of Corporate Entrepreneurship", *Entrepreneurship Theory And Practice*, Spring, p.12.
- Soysal, Abdullah (2010). "Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, **65**, 1, s.85.

- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (2012). *Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı*. http://www.tepav.org.tr/upload/files/13557697899.Turkiye___de_Kadınların_Işgücüne_Katılımı___İstanbul_ve_Ankara___da_Katılım__Bingöl_ve_Tunceli_ile_Aynı.pdf: Erişim Tarihi: 24/06/2015.
- Ülgen, Hayri; Mirze, S.Kadri (2004). **İşletmelerde Stratejik Yönetim**, Literatür Yayınları No: 113,İstanbul.
- Ülken, Yüksel (1974). **20. Yüzyılda Dünya Ekonomisi, Günümüzün İktisadi Sorunları ve Başlıca Tahlil Aletleri**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayın No:326, İstanbul.
- Yurtsever, Gülçimen; Atış, Caner; Yurtsever, şaziye (2006), **Girişimcilik**, Karahan Yayınları:48, Adana.